

VAI TRÒ CỦA THỂ CHẾ VÀ CÁC GIẢI PHÁP NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG THỂ CHẾ TẠI VIỆT NAM

Ngày nhận: 04/5/2015
Ngày nhận lại: 27/7/2015
Ngày duyệt đăng: 10/9/2015
Mã số: 9-15-31

Nguyễn Hồng Nga (*)

Tóm tắt: Thể chế là một trong những yếu tố tạo ra sự khác biệt về tăng trưởng và chất lượng tăng trưởng đối với tất cả các nước, trong đó có Việt Nam. Bài viết đánh giá và làm rõ chất lượng thể chế tại Việt Nam dựa vào số liệu của Ngân hàng Thế giới (World Bank) và kết quả khảo sát của tác giả năm 2013. Tuy đánh giá của World Bank và người dân Việt Nam có một số khác biệt, nhưng nhìn chung chất lượng thể chế ở Việt Nam chưa cao và đòi hỏi cần có sự điều chỉnh hợp lý. Từ kết quả phân tích, bài viết đã đưa ra các quan điểm và các giải pháp nhằm nâng cao chất lượng thể chế tại Việt Nam. Quan điểm của nhóm nghiên cứu nghiêng về phía mở rộng và tôn trọng vai trò cá nhân và tự do cá nhân, nhằm là giảm thiểu chi phí giao dịch cho nền kinh tế.

Từ khóa: Thể chế, chất lượng thể chế, Việt Nam.

Giới thiệu

Trong một nền kinh tế hiện đại, mức độ hiệu quả của một quốc gia trong việc thỏa mãn những mục đích đa dạng, ngày càng gia tăng và biến đổi của con người lại phụ thuộc vào những qui tắc ứng xử nhằm hạn chế cách ứng xử cơ hội chủ nghĩa của các cá nhân. Những qui tắc này thường được gọi là thể chế. Các thể chế tồn tại nhằm mở rộng và bảo vệ tự do cá nhân, giúp tránh hoặc giảm mâu thuẫn lợi ích, tăng cường sự phân công lao động, phát minh và ứng dụng tiến bộ khoa học công nghệ nhằm đạt được tự do, thịnh vượng và an ninh (Kasper và Streit, 1998). Chất lượng thể chế đã được các nhà kinh tế học đặc biệt quan tâm và đo lường để nhằm đánh giá, đo lường và so sánh chất lượng thể chế giữa các nước. James Harington - chuyên gia quốc tế trong lĩnh vực quản trị, đã viết: Cái gì không đo lường được thì không thể hiểu được, không hiểu được thì không kiểm soát được, không kiểm soát được thì không thể cải thiện được. Các nghiên cứu của nhiều nhà kinh tế và luật, các tổ chức quốc tế (Phạm Duy Nghĩa,

2012; Vũ Thành Tự Anh, 2012; World Bank, 2010) đã chỉ ra rằng, chất lượng thể chế ở Việt Nam còn có nhiều điều phải cải thiện. Đã có nhiều quan điểm và giải pháp đã được đưa ra. Tuy nhiên, dựa vào phân tích và lập luận từ kết quả khảo sát, bài viết đưa ra quan điểm riêng của mình và các giải pháp mang tính hệ thống để nâng cao chất lượng thể chế tại Việt Nam.

Cơ sở lý thuyết về thể chế và vai trò của thể chế trong nền kinh tế

Khái niệm thể chế

Veblen (1857-1929) (trích lại trong Rutherford (2001)) đã đưa ra một trong những định nghĩa đầu tiên về thể chế, theo đó thể chế là tính qui chuẩn của hành vi hoặc các qui tắc xác định hành vi trong những tình huống cụ thể, được các thành viên của một nhóm xã hội chấp nhận về cơ bản và sự tuân thủ các qui tắc đó là do bản thân tự kiểm soát hoặc do quyền lực bên ngoài khống chế. Tương tự, North (1990) cho rằng thể chế là những luật